

The article discloses a complex non-traditional forms of organization of scientific and methodical work of teachers in high school as a way to enhance their professional pedagogical activity and the creative implementation of innovative learning.

Scientific and methodical work, a form of alternative medicine, the professional pedagogical activity, creation

УДК 159.923.2

КОНФОРМНІСТЬ В ЦІЛІСНІЙ СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОГО ПІДЛІТКА

***П. Блозва, магістрант психолого-педагогічного відділення
інституту педагогіки і психології
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка***

У статті здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми конформності. Визначено місце конформності в структурі особистості старшого підлітка. Виділяються та обґрунтовуються показники конформності у старшому підлітковому віці. Особлива увага приділяється кореляційному та факторному аналізу, на основі якого виділено чотири фактори формування конформної поведінки у старшому підлітковому віці.

Конформізм, конформність, якості особистості, старший підліток, залежність, екстернальність, локус контролю, сила особистості.

Постановка проблеми. Відомий такий вислів у Стародавньому Римі: «Всі сенатори хороші люди, а Сенат Риму – хижий звір». Нажаль, наше життя інколи підтверджує справедливість цього висловлювання, адже прояви масового психозу, колективної істерії в яскравій чи то прихованій, чи у відкритій формі – це не таке вже й поодиноке явище в нашому суспільстві. Явище сумне і навіть трагічне. З іншого боку, людина – істота колективна і не може повноцінно існувати без подібних собі, і бувають моменти, коли необхідно об'єднатися перед певною загрозою, небезпекою. Як зберегти здорове відчуття колективізму, солідарності, не втративши в собі особистість, індивідуальність?

Часом конформність суттєво впливає на нашу поведінку і в деяких випадках може змусити діяти всупереч нашим установкам, етиці і моралі. У політичному і моральному сенсі слово «конформізм» означає свідоме

приспосовництво до панівних смаків і думок, орієнтацію на те, щоб відповісти певному визнаному чи необхідному стандарту.

Мета статті: висвітлення результатів експериментального дослідження конформності як якості особистості у старшому підлітковому віці.

Дослідження проводилося на базі Борщівського агротехнічного коледжу. Усього в дослідженні взяли участь 125 осіб 1 курсу навчання після 9 класу.

Були використані такі психодіагностичні методики: методика діагностики рівня автономності-залежності О.А. Конопкіна; методика діагностики локусу контролю Є.Г. Ксенофонтової; методика діагностики впевненості у собі В.Г. Ромека; методика діагностики рівня тривожності Ч.Д. Спілбергера; методика «Особистісний диференціал» (адаптована науковцями психоневрологічного інституту ім. В.М. Бехтерева). Статистичні розрахунки виконані за допомогою кореляційного аналізу Пірсона з використанням комп'ютерних програм Microsoft Excel та програми "SPSS-Statistics 19".

Аналіз досліджень і публікацій. Здійснивши теоретико-методологічний аналіз існуючих підходів до дослідження конформізму та конформності у зарубіжній та вітчизняній психології [3; 7; 10; 11; 11], ми прийшли до висновку, що **конформізм** – це некритичне прийняття індивідом існуючого порядку речей, пристосування до нього, відмова від вироблення власної позиції, пасивне слідування переважному способу думок і типом поведінки, загальносоціальним або груповим стандартам і стереотипам, **конформна поведінка** – один з аспектів взаємин індивіда і групи, дія людини, яка проявляється у її податливості реальному чи уявному тиску групи, у зміні установок і вчинків відповідно до позиції спільноти, до якої вона причетна, **конформність (як якість особистості)** – механізм узгодження думок і поведінки індивіда з думкою і поведінкою групи або її більшості, умова і прояв соціалізації особистості. Відповідно, до **рис конформного типу особистості** можна віднести: постійна готовність підкоритися голосу більшості, шаблонність, банальність, схильність до консерватизму, постійна і надмірна некритичність до свого безпосереднього звичного оточення, недовіра і насторожене ставлення до незнайомих [2; 4; 5; 9].

На думку дослідників підліткового віку Л.С. Виготського, Т.В. Драгунової, Д.Б. Ельконіна, Т.П. Гаврилової, Л.І. Божович, С.К. Масгутової, Д.І. Фельдштейна та ін., для підлітків характерні такі особливості, як підвищена збудливість, нестійкість, імпульсивність поведінки, основний зміст їх розвитку визначає перехід від дитинства до дорослості, соціальна активність спрямована насамперед на прийняття та засвоєння норм і цінностей, характерних для світу дорослих. Найважливішим новоутворенням підліткового віку є становлення самосвідомості [2; 6; 7].

Згідно емпіричних даних (Р. Крачфілд, М. Гінзбург, Б. Волков, Л. Божович, А. Ковальов) рівень конформності у підлітковому віці визначається комплексом причин: стать, вік, національність, інтелект, тривожність, сугестивність. Таким чином, здійснений аналіз дозволив нам виділити такі емпіричні показники конформності особистості підлітків: **залежність, екстерналь-**

ність, впевненість у собі, тривожність, загальне самоствавлення. Саме на дослідження цих показників ми спрямували наше дослідження [5].

Результати дослідження. Наша робота характеризується виділенням факторів, які впливають на прояв конформності особистістю.

Діагностичний етап складався із проведення діагностичних методик, етап обробки результатів складався із аналізу результатів за кожною методикою, визначення кореляційного зв'язку за коефіцієнтом кореляції Пірсона, а також здійснення факторного аналізу на основі отриманих емпіричних даних. За результатами тесту інтернальності-екстернальності Є.Г. Ксенофонтової у більшості студентів (51%) виявлено середній рівень екстернальності (середнє значення – 19 балів).

Рис. 1. Рівень екстернальності у студентів агротехколеджу першого курсу за результатами методики діагностики локусу контролю Є.Г. Ксенофонтової.

Високий показник характеризує людину, як таку, яка не відчуває себе «господарем власної долі», невпевнена в собі, володіє низьким рівнем розвитку саморегуляції життєдіяльності.

За результатами методики діагностики автономності-залежності О.А. Конопкіна у більшості студентів (50%) виявлено низький рівень автономності (середнє значення – 7,7 балів).

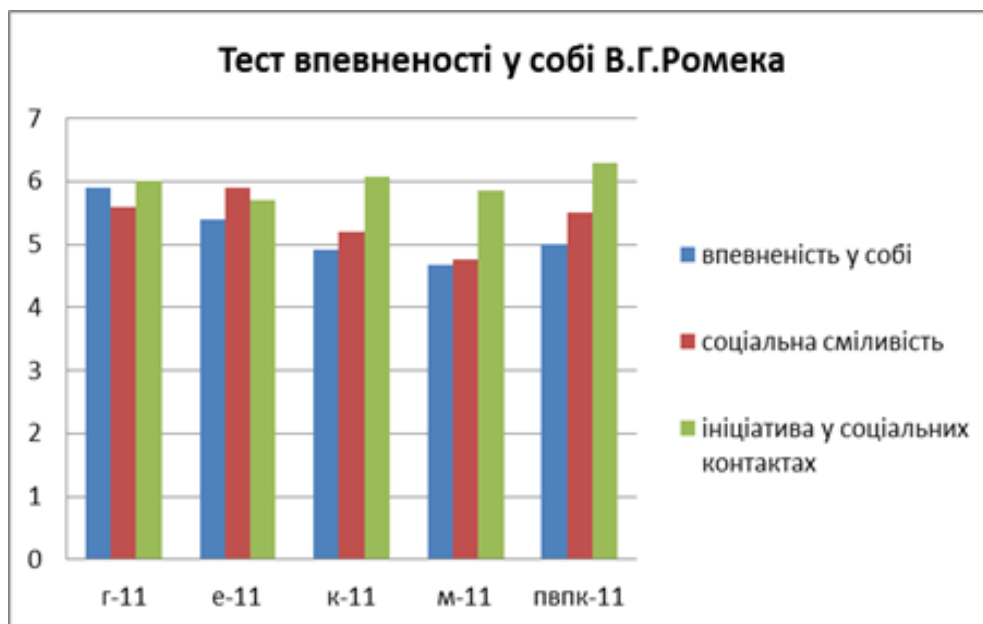
Таких людей характеризують як залежних, без власної думки, які завжди прислухаються до думки інших та дуже швидко підлаштовуються під навколишні події чи ситуацію.

За результатами методики діагностики рівня впевненості у собі В.Г. Ромека виявлені такі результати:

- впевненість у собі на середньому рівні (середнє значення – 5,048 стенов);
- соціальна сміливість також має середні показники (середнє значення – 5,272 стенов);
- помірно високий рівень ініціативи у соціальних контактах (середнє значення – 5,976 стенов).

Рис.2. Рівень залежності у студентів агротехколеджу першого курсу за результатами методики О.А. Конопкіна

Рис. 3. Рівень показників у студентів агротехколеджу першого курсу за результатами методики В.Г. Ромека

Середні показники по шкалі «Впевненість у собі» характеризують діагностованих, як людей достатньо впевнених у собі, проте їм властива певна доля скептицизму та невпевненості щодо своїх дій. Середні показники по шкалі «Соціальна сміливість» характеризують діагностованих підлітків як таких, що дещо неохоче формують нові соціальні контакти, заводять нові знайомства. Наступна шкала («Ініціатива у соціальних контактах») також вказує на те, що досліджувані не дуже часто проявляють ініціативу у нових знайомствах, проте охоче будуть спілкуватися з новими людьми.

За результатами методики Ч. Спілбергера, у 47% досліджуваних виявлено помірний рівень тривожності (середнє значення – 36,7 балів). У таких людей можуть проявлятися якості, як тривожної, так і не тривожної людини. З одного боку ми будемо спостерігати адаптивність до змін навколишніх подій, але не на тому рівні, який притаманний не тривожним людям. Будемо спостерігати занижену самооцінку, хоча не низьку (Рис.4).

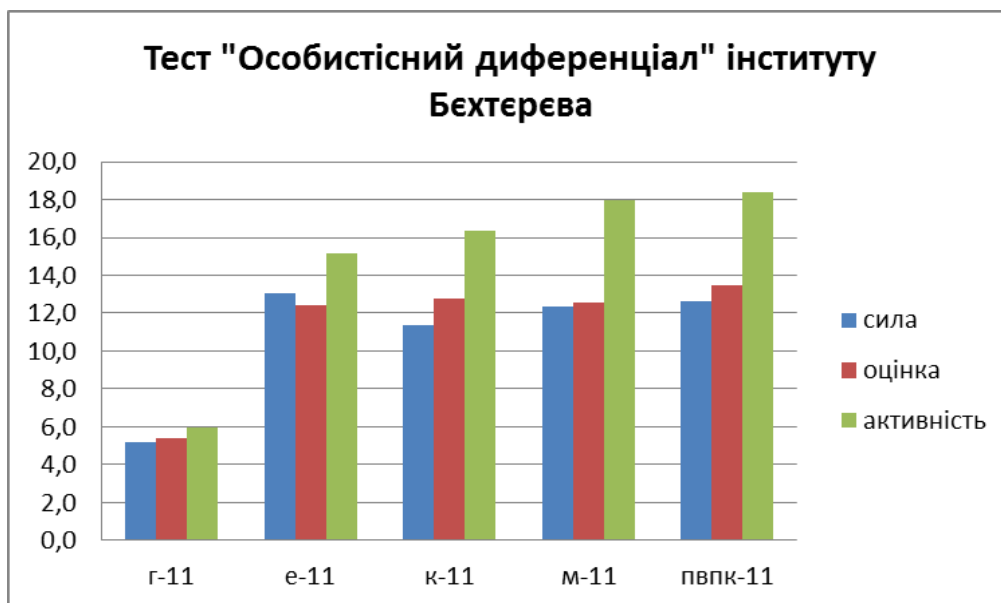
Рис.4. Рівень тривожності у студентів агротехколеджу першого курсу за результатами методики Ч.Д. Спілбергера

За результатами методики «Особистісний диференціал» отримано такі результати: середній рівень сили (середнє значення – 12,5); середній рівень оцінки (середнє значення – 12,6); високий рівень активності (середнє значення – 17) (Рис.5).

Фактор сили в самооцінці свідчить про розвиток вольових сторін особистості, того, як вони усвідомлюються самим досліджуваним. Низькі значення свідчать про недостатній самоконтроль, неможливість триматися прийнятої лінії поведінки, залежність від зовнішніх обставин і оцінок. Низькі значення фактора оцінки вказують на критичне ставлення людини до самої себе, її незадоволеність власною поведінкою, рівнем досягнень, особливостями особистості, на недостатній рівень прийняття самого себе.

У взаємних оцінках фактор сили виявляє стосунки домінування-підпорядкування, як вони сприймаються суб'єктом оцінки. З цього випливає, що діагностовані підлітки досить сприйнятливі до зовнішніх проявів домінування, що призводить до формування конформності.

Фактор активності в самооцінці інтерпретується як свідчення екстравертованості особистості. Позитивні вказують на високу активність, товариськість, імпульсивність. У взаємних оцінках відбивається сприйняття людьми особистісних особливостей інших. Ці результати можна пояснити досить високими показниками екстернальності у діагностованих, що змушує до постійного схвалення з боку інших, а отже високого рівня соціальної активності задля постійного моніторингу думки оточуючих.

Рис.5. Рівень показників у студентів агротехколеджу першого курсу за результатами методики «Особистісний диференціал»

Для ґрунтовнішого вивчення особливостей конформності як якості в цілісній структурі особистості старших підлітків, у процесі проведення емпіричного дослідження нами використано кореляційний аналіз Пірсона.

Статистичний аналіз продемонстрував позитивний кореляційний зв'язок між показниками інтернальності-екстернальності (методика Є.Г. Ксенофонтової) та автономності-залежності (методика О.А. Конопкіна) складала: 0,5755 – в групі газовиків, 0,1028 – в групі електриків, 0,4679 – у групі комерсантів, 0,2510 – у групі механіків та 0,4 – у групі агрономів відповідно. *Тому можна припустити, що локус контролю особистості впливає на автономність людини – якщо в підлітка екстернальний локус контролю, то він буде більше піддаватися впливу оточуючих під час формування своїх суджень та поведінки.*

Спостерігається також позитивна кореляція між двома шкалами методики В.Г. Ромека («Впевненість у собі» та «Соціальна активність»): 0,6729 – у студентів-газовиків, 0,2793 – у студентів-електриків, 0,2903 – у студентів-комерсантів та 0,2326 – у студентів-агрономів. *З цих результатів можна зробити висновки, що якщо старший підліток не впевнений у собі, у своїх силах він менше проявляє соціальну активність.*

Крім цього потрібно відзначити позитивну кореляцію між показниками інтернальності-екстернальності (методика Є.Г. Ксенофонтової) та ініціативи у соціальних контактах (методика В.Г. Ромека): 0,42 – студенти-газовики, 0,6336 – студенти-електрики, 0,1485 – студенти-комерсанти, 0,2522 – студенти-механіки і 0,2504 – студенти-агрономи. Це свідчить про те, що локус контролю впливає на ініціативу в соціальних контактах. Тобто, чим менш адекватніше людина вибудовує межі власної відповідальності, тим повільніше вона будуватиме нові контакти.

Вищезазначені результати також можна підтвердити негативною кореляцією між показниками інтернальності-екстернальності (методика Є.Г. Ксе-

нофонтової) і тривожності (методика Ч.Д. Спілбергера): -0,2305 – у студентів-газовиків, -0,6826 – у студентів-електриків, -0,1643 – у студентів-комерсантів, -0,2282 – у студентів-механіків і -0,0123 – у студентів-агрономів.

Також проявляється низька кореляція між показниками рівня тривожності та автономності (-0,2115). Це свідчить про те, що при високих показниках тривожності у старших підлітків проявляється низький рівень автономності у прийнятті рішень, вони часто прислуховуються до думки оточуючих та залежні від неї.

Також спостерігається негативна кореляція між ініціативою у соціальних контактах та загальною активністю особистості.

Крім використання кореляційного аналізу Пірсона, для обчислення показників дисперсійного аналізу за критеріями нашого дослідження ми використали комп'ютерної програми "SPSS STATISTICS 19".

Згідно з результатами, можна зробити висновок про наявність статистично значущих відмінностей показників дисперсії в загальному та за усіма групами діагностованих студентів ($p = 0,05$).

Згідно результатів факторного аналізу визначено:

- навантаження між показниками локусу контролю (методика Є.Г. Ксенофонтової), автономності-залежності (методика О.А. Конопкіна) і першим фактором складає 0,645 і 0,743 відповідно;
- між шкалою «Ініціатива у соціальних контактах» (методика діагностики впевненості у собі В.Г. Ромека), показником тривожності (методика Ч.Д. Спілбергера) та шкалою «Оцінка» («Особистісний диференціал») з другим фактором складає 0,719, 0,322 і 0,533 відповідно;
- між шкалами «Впевненість у собі», «Соціальна сміливість» (методика В.Г. Ромека) та третім фактором складає 0,794 та 0,675 відповідно;
- між шкалами «Сила», «Активність» (методика «Особистісний диференціал») та четвертим фактором складає 0,710 та 0,667 відповідно.

За результатами дисперсійного аналізу було виділено чотири фактори, які впливають на формування конформності у старших підлітків, їх можна визначити як: **самостійність, оцінювання, впевненість та воля.**

Зазвичай, на формування конформності у старшого підлітка будуть впливати його самостійність у прийнятті рішень, вмінні оцінювати впливи своєї діяльності. Другий фактор вказує на те, що самооцінка підлітка та оцінка ним інших є дуже важливим фактором, а, враховуючи, що в цьому факторі присутня така шкала як «Ініціатива у соціальних контактах», можна зробити висновок, що підліток не буде проявляти ініціативу у знайомстві поки не оцінить потенційного співрозмовника, а також не врахує власну самооцінку. Також, чим більше впевнений у собі підліток, тим він сміливіший у нових соціальних контактах. Крім цього відзначаємо четвертий фактор, де об'єднані шкала «Сила» та «Активність», що нашою думкою є на думку про те, що чим сильніші волевові якості підлітка, тим вища в нього соціальна активність.

Крім цього, проявляється негативна кореляція першого фактору (самостійність) із показниками тривожності (методика Ч.Д. Спілбергера) – -0,691. Із цього можна зробити висновок, що тривожні підлітки не будуть

самостійно формувати власну думку, а будуть піддаватися впливу оточення.

Другий фактор (оцінювання) негативно корелює із активністю (-0,435). За цим результатом можна сказати, що підліток із високим рівнем самооцінювання не буде активно налагоджувати контакти з іншими та проявляти високу активність у спілкуванні. Підлітки постійно оцінюють свої шанси на спілкування з тією чи іншою особою і якщо його самооцінювання вказує на певні неузгодження, то підліток не буде проявляти активності стосовно цієї особи чи групи осіб.

Третій фактор (впевненість) негативно корелює із шкалою «ініціатива у соціальних контактах» (-0,175). Цей результат засвідчує, що впевнені у собі підлітки не будуть шукати схвалення з боку оточуючих і тому не будуть знаходитися у постійному пошуку нових соціальних контактів. Хоча фактор «впевненість» включає в себе шкалу «соціальна сміливість», що засвідчує те, що таким підліткам не складно знаходити нові контакти із оточуючими.

Четвертий фактор (воля) негативно корелює із показником екстернальності (-0,212). Це засвідчує те, що підліток із високим рівнем екстернальності буде характеризуватися низькими вольовими якостями (низькі показники по шкалах «сила» та «активність»), що призведе до залежності від думки оточуючих, конформності.

Результати дисперсійного аналізу студентів першого курсу агротехколеджу наведено в таблиці.

1. Показники дисперсійного аналізу першого курсу агротехколеджу (n=125)

Застосовані методики	Компонента			
	1	2	3	4
Методика діагностики локусу контролю Є.Г. Ксенофонтвої	,645	,376	-,019	-,212
Методика діагностики автономності-залежності О.А. Конопкіна	,743	,170	,110	,148
Методика діагностики впевненості у собі В.Г. Ромека (шкала впевненість у собі)	,059	-,066	,794	-,210
Методика діагностики впевненості у собі В.Г. Ромека (шкала «соціальна сміливість»)	-,066	,096	,675	,213
Методика діагностики впевненості у собі В.Г. Ромека (шкала «ініціатива у соціальних контактах»)	,223	,719	-,175	-,013
Методика діагностики рівня тривожності Ч.Д. Спілбергера	-,691	,322	,140	,046
методика «Особистісний диференціал» (шкала «сила»)	-,067	,346	-,079	,710
Методика «Особистісний диференціал» (шкала «оцінка»)	-,041	,533	,215	,076
Методика «Особистісний диференціал»(шкала «активність»)	,069	-,435	,121	,667

Висновки. На основі аналізу існуючих підходів до дослідження конформності у можна зробити такі висновки, що **конформізм** – це свідоме пристосовництво до панівних смаків і думок, орієнтацію на те, щоб відповідати певному визнаному чи необхідному стандарту, **риса конформного типу особистості** – постійна готовність підкорятися голосу більшості, шаблонність, банальність, схильність до консерватизму, постійна і надмірна некритичність до свого безпосереднього звичного оточення, недовіра і насторожене ставлення до незнайомих.

Аналіз одержаних результатів комплексного експериментального дослідження дозволив зробити висновки про те, що у більшості досліджуваних виявлено середній рівень екстернальності, низький рівень автономності, на середньому рівні впевненість у собі, соціальна сміливість, помірно високий рівень ініціативи у соціальних контактах, помірна тривожність; достатня сприйнятливості до зовнішніх проявів домінування, недостатній рівень самоконтролю, неможливість триматися прийнятої лінії поведінки, залежність від зовнішніх обставин і оцінок, активність, товариськість, імпульсивність.

За результатами дисперсійного аналізу було виділено чотири фактори, які впливають на формування конформності у старших підлітків: **самостійність, оцінювання, впевненість та воля.**

Перспективи подальшого нашого дослідження вбачаємо у вивченні ситуаційних факторів проявів конформності та формування континууму конформності.

Список літератури

1. Выготский Л.С. Педология подростка: в 2-х т./ Л.С. Выготский. – М.: Издательство БЗО 2 МГУ. - Т.1 и 2, задания 1-8.
2. Генри Дж. Культура против человека / Дж.Генри. – Нью-Йорк, 1965.
3. Кон И.С. В поисках себя. Личность и её самосознание [Электронный ресурс] / И.С. Кон. – М.: Политиздат, 1984. – Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/konis01/index.htm>
4. Креч Д. Фрустрация, конфликт, защита / Д. Креч, Н. Ливсон // Вопросы психологии. – №6. – 1991. – С. 69-81.
5. Крысько В. Г. Соціальна психологія / В.Г. Крысько. – К.: 2001. – 208 с.
6. Мухіна В.С. Вікова психологія: феноменологія розвитку, дитинство, отрочтво. Підручник для студентів ВНЗ / В.С.Мухіна. – М.: Academia, 2004.
7. Формирование личности в переходный период от подросткового к юношескому возрасту / [под ред. И.В. Дубровиной]. – М., 1987.
8. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. – Мн.: Харвест, 2003. – 384 с.
9. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – М.: Педагогика, 1986.
10. Чудновский В.Э. О некоторых исследованиях конформности в зарубежной психологии [Электронный ресурс] / В.Э. Чудновский. – Режим доступа: <http://vocabulary.ru/articles/4/>
11. http://ru.wikipedia.org/wiki/Эксперимент_Аша
12. http://ru.wikipedia.org/wiki/Эксперимент_Милгрэма

В статье осуществлен анализ психолого-педагогической литературы по проблеме конформности. Определено место

конформности в структуре личности старшего подростка. Выделяются и обосновываются показатели конформности в старшем подростковом возрасте. Особое внимание уделяется корреляционному и факторному анализу, на основе которого выделено четыре фактора формирования конформного поведения в старшем подростковом возрасте.

Конформизм, конформность, качества личности, старший подросток, зависимость, экстернальность, локус контроля, сила личности.

*Conformity in a holistic personality structure older teens*The article analyzes the psychological and educational literature on the conformity. The place of conformity in the structure of individual older teenager. Provision is justified and conformity indices in older teens. Basic terms and concepts. Deals with the results of experimental investigation of conformity as personality traits in older teens. The study was conducted at the Borschevskogo Agrotechnical College. The author gives his own opinion about the ways of conformity in older adolescents and ways to podalannya. Particular attention is paid to the correlation and factor analysis, based on which are four factors of conformal behavior in older teens. The analysis of publications and studies on the subject. Painted methodology of the study and described in detail using the program "SPSS-Statistics 19" to calculate data for Pearson criterion.

Conformance, conformity, personality traits, senior teen, addiction, externality, locus of control, the power of the personality.

УДК 378.4(4):272/273“312”

МІСЦЕ ТА РОЛЬ КАТОЛИЦЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У СУЧАСНІЙ ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ

**Я.В. Бут, аспірантка кафедри педагогіки,
факультету психології КНУ ім. Тараса Шевченка**

В статті розглянуто проблематику становлення та розвитку католицьких університетів, проаналізовано вплив Церкви на вищу освіту європейських країн, а також визначено особливості та відмінності між університетами при католицькій церкві та класичними європейськими університетами.

Вищі навчальні заклади, класичні університети, університети при католицькій церкві, католицькі університети.